

NACIONALINĖS TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS KOALICIJOS SUDARYTO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARIŲ BALSAVIMŲ DĖL ALKOHOLIO IR TABAKO KONTROLĖS POLITIKOS REITINGAVIMO METODOLOGIJA

1. Bendrosios nuostatos

1.1. Lietuvos Respublikos Seimo narių reitingavimas alkoholio ir tabako kontrolės politikos formavimo srityje vykdomas pagal reitinge nurodyto laikotarpio balsavimų LR Seime statistiką pateikiamą LR Seimo interneto svetainėje: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_sale.kad_ses.

1.2. Nacionalinė tabako ir alkoholio kontrolės koalicija (toliau - NTAKK) bendradarbiaujant su Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Visuomenės sveikatos fakulteto Sveikatos tyrimų institutu (toliau - LSMU STI) sudaro ekspertų grupę¹, kuri seka ir analizuoja LR Seimo narių balsavimų statistiką keičiant šiuos įstatymus:

1.2.1. LR Alkoholio kontrolės įstatymas.

1.2.2. LR Tabako kontrolės įstatymas.

1.2.3. LR Akcizų įstatymas (balsavimai dėl alkoholio ar tabako akcizų pakeitimų).

1.3. Į balsavimų statistiką įtraukiami balsavimai dėl 1.2.1, 1.2.2 ir 1.2.3. punktuose nurodytų įstatymų pakeitimų, kuomet LR Seime balsuojama pateikimo, svarstymo ir priėmimo stadijose. Papildomai įtraukiami galutiniai balsavimai jeigu yra balsuojama dėl atskirų punktų priėmimo, kuomet svarstomi kompleksiniai pakeitimai.

1.4. LR Seimo narių reitingas atnaujinamas kartą per metus (rugsėjo mėn.) ir artėjant LR Seimo rinkimams. Nesant pakankamai naujų balsavimų, reitingo atnaujinimas gali būti nukeliamas metams. Prie kiekvieno skelbiamo reitingo aiškiai nurodoma atnaujinimo data.

1.5. LR Seimo narių reitingas skelbiamas viešai NTAKK svetainėje adresu www.ntakk.lt. Šis reitingas yra viešas, jo informaciją gali naudoti ir skelbti kiekvienas subjektas, nekeisdamas reitingo ir nurodydamas reitingo sudarytoją – Nacionalinė tabako ir alkoholio kontrolės koalicija.

2. LR Seimo nario reitinginio balo sandara

2.1. LR Seimo nario reitinginis balas skaičiuojamas pagal žemiau išvardintus kintamuosius:

2.1.1. LR Seimo nario balsavimų skaičius, kuriais buvo paremtas įstatymo pakeitimas, mažinantis alkoholinių gėrimų ar tabako gaminių vartojimą ir (arba) su jų vartojimu susijusią žalą Lietuvoje (Teigiamas poveikis visuomenės sveikatai - T).

2.1.2. LR Seimo nario balsavimų skaičius, kuriais buvo paremtas įstatymo pakeitimas, didinantis alkoholinių gėrimų ar tabako gaminių vartojimą ir (arba) su jų vartojimu susijusią žalą Lietuvoje (Neigiamas poveikis visuomenės sveikatai - N).

¹ Ekspertų grupę sudaro: Dr. M. Štelemėkas (LSMU STI, NTAKK valdybos narys, reitingo koordinadorius; N. Goštautaitė-Middtun (VšĮ Psichikos sveikatos iniciatyva direktorė, NTAKK prezidentė); V. Liutkutė (LSMU STI, NTAKK valdybos narė); L. Galkus (NTAKK valdybos narys, Alcohol Policy Youth Network (APYN) Vice President for Youth Research, LiMSA nacionalinis visuomenės sveikatos komiteto koordinadorius).

2.1.3. LR Seimo nario nedalyvavimo ar susilaikymo svarbiuose alkoholio ir tabako kontrolės klausimų balsavimuose skaičius (LR Seimo nario susilaikymas ar nedalyvavimas - NS).

2.1.4. Nedalyvavimas ar susilaikymas reitinge vertinamas teigiamai, jei svarstomas įstatymo pakeitimas didintų alkoholio ar tabako gaminių vartojimą.

2.1.5. Nedalyvavimas ar susilaikymas reitinge vertinamas neigiamai, jei svarstomas įstatymo pakeitimas mažintų alkoholio ar tabako gaminių vartojimą.

2.2. Visi vertinto laikotarpio LR Seimo narių balsavimai, liečiantys tabako, alkoholio ir akcizų įstatymo pakeitimus NTAKK sudarytos ekspertų komandos suskirstomi į potencialiai teigiamą, neigiamą ir neutralų poveikį turėsiančius pakeitimus. Balsavimų suskirstymas į šias tris grupes paremtas Pasaulio sveikatos organizacijos^{2,3,4,5,6}, AMPHORA⁷, Babor ir kt. (2010)⁸ alkoholio ir tabako kontrolės politikos priemonių efektyvumą analizuojančių tyrimų rezultatais ir rekomendacijomis. Pakeitimai įvardinti kaip neutralūs toliau reitinge nevertinami.

2.3. LR Seimo narių reitingas skaičiuojamas susumavus kiekvienam balsavimui suteiktą svorio koeficientą, kurie yra:

2.3.1. Jei balsuota už įstatymo pakeitimą, potencialiai turėsiantį teigiamą poveikį visuomenės sveikatai, tuomet koeficientas yra +1.

2.3.2. Jei balsuota prieš įstatymo pakeitimą, potencialiai turėsiantį teigiamą poveikį visuomenės sveikatai, tuomet koeficientas yra -1.

2.3.3. Jei balsuota už įstatymo pakeitimą, potencialiai turėsiantį neigiamą poveikį visuomenės sveikatai, tuomet koeficientas yra -1.

2.3.4. Jei balsuota prieš įstatymo pakeitimą, potencialiai turėsiantį neigiamą poveikį visuomenės sveikatai, tuomet koeficientas yra +1.

2.3.5. Jei susilaikyta, kuomet buvo svarstomas įstatymo pakeitimas, potencialiai turėsiantis teigiamą poveikį visuomenės sveikatai, tuomet koeficientas yra -0,5.

2.3.6. Jei susilaikyta, kuomet buvo svarstomas įstatymo pakeitimas, potencialiai turėsiantis neigiamą poveikį visuomenės sveikatai, tuomet koeficientas yra +0,5.

2.3.7. Jei nedalyvauta balsavime, kuomet buvo svarstomas įstatymo pakeitimas, potencialiai turėsiantis teigiamą poveikį visuomenės sveikatai, tuomet koeficientas yra -0,33.

² Anderson P ir Baumberg B. Alkoholis Europoje visuomenės sveikatos požiūriu. Ataskaita Europos Komisijai, 2006. Prieiga internete (leidinys lietuvių kalba):

http://koalicija.org/serveris/Metod_liter/Alcohol%20in%20EU%20sum%20LT.pdf

³ Anderson P, Møller L ir Galea G. Alkoholis Europos Sąjungoje: vartojimas, žala ir politikos priemonės. 2012. Prieiga internete (leidinys lietuvių kalba): http://koalicija.org/serveris/Knygos/PSO/Alcohol_in_EU_%5BLT%5D.pdf

⁴ Evidence for the effectiveness and cost-effectiveness of interventions to reduce alcohol-related harm. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe. 2009. Prieiga internete: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/alcohol-use/publications/2009/evidence-for-the-effectiveness-and-costeffectiveness-of-interventions-to-reduce-alcohol-related-harm>

⁵ Gilbert A, Cornuz J (2003). Which are the most effective and cost-effective interventions for tobacco control? Copenhagen, WHO Regional Office for Europe. Prieiga internete: <http://www.euro.who.int/document/e82993.pdf>

⁶ WHO Framework Convention on Tobacco Control: <http://www.who.int/fctc/en/>

⁷ The AMPHORA Project: <http://www.amphoraproject.net/>

⁸ Babor TF, Caetano R, Casswell S, Edwards G, Giesbrecht N, Graham K, et al. Alcohol: No Ordinary Commodity. 2nd ed. Oxford University Press; 2010

2.3.8. Jei nedalyvauta balsavime, kuomet buvo svarstomas įstatymo pakeitimas, potencialiai turėsiąs neigiamą poveikį visuomenės sveikatai, tuomet koeficientas yra +0,33.

2.4. Susumuota kiekvieno LR Seimo nario teigiamų ir neigiamų balsavimų (svorio koeficientų) suma perverčiama į 10 balų vertinimo sistemą, kur blogiausias įvertinimas yra 0 balų, o geriausias – 10. Įvertinimas mažesnis kaip 5 balai – neigiamas įvertinimas.

2.5. Reitinge, atskirai vertinant balsavimus dėl tabako ir alkoholio kontrolės politikos pokyčių, patys LR Seimo nariai suformuoja žemiausio ir aukščiausio įvertinimo ribas t.y. LR Seimo narys surinkęs patį žemiausią balą gauna 0 balų įvertinimą, o aukščiausią įvertinimą gavęs LR Seimo narys – 10 balų, pagal kuriuos tame intervale išsidėlioja likusių LR Seimo narių balai.

2.6. Sudarius atskirų LR Seimo narių individualius reitingus tabako ir alkoholio kontrolės politikos formavimo srityje, bendras įvertinimas gaunamas vedant vidurkį iš tabako ir alkoholio reitinge nurodytų balų.

2.7. LR Seimo nariai, kurie pasitraukė (buvo pašalinti) iš LR Seimo ar į LR Seimą pateko ne nuo LR Seimo kadencijos pradžios, įtraukiami arba neįtraukiami į balsavimų reitingo skaičiavimą NTAKK sudarytos ekspertų grupės sprendimu atskirai įvertinus kiekvieną tokį atvejį.

3. Reitinginio balo skaičiavimas

3.1. LR Seimo narių reitingas (R) skaičiuojamas pagal formulę: $R = \sum_{k=1}^5 x_i$, kur R – reitinginis balas, x_i – konkretaus balsavimo svorio koeficientas (balsavo visuomenės sveikatos labui – +1; balsavo nepalankiai visuomenės sveikatai - -1; susilaikė, kai susilaikymas palankus visuomenės sveikatai – +0,5; kai susilaikymas nepalankus visuomenės sveikatai - -0,5; nebalsavo, kai nebalsavimas teigiamas visuomenės sveikatai – +0,33; nebalsavo, kai nebalsavimas neigiamai paveikia visuomenės sveikatą – -0,33 balo).

3.2. Reitingo balo apskaičiavimo pavyzdys. Tarkime turime trijų balsavusiųjų statistiką, o vertinamu periodu iš viso buvo 5 balsavimai alkoholio kontrolės srityje, iš kurių 3 buvo palankūs visuomenės sveikatai (pvz. alkoholio akcizo didinimas; prekybos alkoholiu laiko apribojimas; skirti tam tikrą procentą nuo alkoholio akcizo prevencijos programų finansavimui), 2 nepalankūs (alkoholio akcizo mažinimas; alkoholio reklamos draudimo panaikinimas). Pirmas asmuo 3 kartus balsavo „už“ (+1+1+1), kuomet buvo palankūs visuomenės sveikatai balsavimai, o per nepalankius 1 kartą susilaikė (+0,5) ir 1 kartą nedalyvavo (+0,33). Antras asmuo per vieną palankų visuomenės sveikatai balsavimą balsavo „už“ (+1), vieną kartą „prieš“ (-1) ir vieną kartą nedalyvavo (-0,33), o per nepalankius balsavimus abu kartus susilaikė (+0,5+0,5). Trečias asmuo pirmus 3 kartus (palankius visuomenės sveikatai) balsavo „prieš“ (-1-1-1), o per nepalankius visuomenės sveikatai balsavimus vieną kartą balsavo „už“ (-1 balas) ir vieną nedalyvavo (0,33 balo). Šiuo atveju pirmasis asmuo geriausiai balsavo iš visų vertintų, todėl tampa atskaitos tašku maksimaliam 10 balų įvertinimui lyginant visus balsavusiuosius. Trečias asmuo – nepalankiausiai balsavęs visuomenės sveikatos požiūriu alkoholio kontrolės klausimais, todėl tampa atskaitiniu blogiausio įvertinimo tašku. Antrojo asmens balas perskaičiuojamas į 10 balų įvertinimą atsižvelgiant į geriausią ir blogiausią įvertinimus. Visų trijų balsavusiųjų alkoholio kontrolės reitingas apskaičiuojamas taip:

3.2.1. Pirmas asmuo = $1+1+1+0,5+0,33 = 3,83 \rightarrow 10$ balų (palankiausiai balsavęs visuomenės sveikatos požiūriu).

3.2.2. Antras asmuo = $1-1-0,33+0,5+0,5 = 0,67 \rightarrow (4,34 * 10 / 7,5) = 5,8$ balo.

3.2.3. Trečias asmuo = $-1-1-1-1+0,33 = -3,67 \rightarrow 0$ balų (nepalankiausiai balsavęs visuomenės sveikatos požiūriu).

3.3. Apskaičiavus atskirų politikų individualius reitingus tabako ir alkoholio kontrolės politikos formavimo srityje, bendras įvertinimas gaunamas vedant vidurkį iš tabako ir alkoholio reitinge nurodytų balų. Pavyzdžiui, alkoholio kontrolės srityje aukščiau apskaičiuoti balai buvo 10, 5,8 ir 0, o jeigu tabako kontrolės srityje tie balai būtų atitinkamai 7, 10 ir 0, tai galutinis Seimo narių veiklos alkoholio ir tabako kontrolės srityje reitingas būtų alkoholio ir tabako reitingo vidurkis: pirmas asmuo 8,5 balai; antras asmuo – 7,9 balai; trečias – 0 balų.

4. LR Seimo narių ir LR Seimo frakcijų reitingo eilės sudarymas

4.1. LR Seimo narių reitingo eilė sudaroma pagal reitingo balą nuo mažiausios reikšmės iki didžiausios.

4.2. LR Seimo frakcijų reitingo eilė sudaroma pagal skaičiavimo periodo pabaigoje atitinkamai frakcijai priklausančių LR Seimo narių individualių reitingo balų vidurkį (neįskaičiuojant toms frakcijoms priklausančių Vyriausybėje dirbančių Seimo narių).

4.3. LR Seimo narių reitingo spalvų gama:

4.3.1. **Žalia** apima visus LR Seimo narius, surinkusius nuo 8,5 iki 10 balų (geriausi įvertinimai).

4.3.2. **Žalsva** apima visus LR Seimo narius, surinkusius tarp 7,5 ir 8,4 balų.

4.3.3. **Oranžinė** spalva apima visus LR Seimo narius, surinkusius tarp 5 ir 7,4 balų.

4.3.4. **Raudona** spalva apima visus LR Seimo narius, surinkusius iki 5 balų (neigiami įvertinimai).

4.3.5. **Pilka** spalva apima Vyriausybėje dirbančius Seimo narius, kurių balas turėtų būti vertinamas atsargiau ir yra nevienareikšmis.

4.4. LR Seimo frakcijų reitingo spalvų gama:

4.4.1. **Žalia** apima LR Seimo frakcijas, kurioms priklausančių narių reitingo balų vidurkis yra nuo 8,5 iki 10 balų.

4.4.2. **Žalsva** apima LR Seimo frakcijas, kurioms priklausančių narių reitingo balų vidurkis yra nuo 7,5 iki 8,4 balų.

4.4.3. **Oranžinė** apima LR Seimo frakcijas, kurioms priklausančių narių vidurkis yra nuo 5 iki 7,4 balų.

4.4.4. **Raudona** apima LR Seimo frakcijas, kurioms priklausančių narių vidurkis yra iki 5 balų (neigiami įvertinimai).

5. Baigiamosios nuostatos

5.1. Ši metodologija gali būti keičiama tik pritarus NTAKK valdybos narių daugumai.